

VYRŮSTÁME ZE STEJNÝCH KOŘENŮ

Spor o to, zda smí být logoped ve školství logopedem

Logopedie je obor speciální pedagogiky s největším interdisciplinárním přesahem, říká se na webu brněnské Masarykovy univerzity. Kdo ale je a kdo není logoped? O to se vedou spory související s připravovanou novelou zákona o pedagogických pracovnících. O situaci v oblasti školské logopedie jsme hovořili s ředitelkou Základní školy a Mateřské školy logopedické v Olomouci a předsedkyní Asociace logopedů ve školství PAVLOU LUKÁČOVOU.

Pavla Lukáčová

Foto archiv P. Lukáčové

Proč je podle vás tak vyhrocená situace okolo zákona o pedagogických pracovnících a okolo ustanovení o logopedech ve školství?

Nevím, podle mých zkušeností jak ze zdravotnictví, tak ze školství panuje bohužel mezi oběma skupinami logopedů dlouhodobě nesoulad. Není to ale nesoulad osobní, jednotliví kliničtí logopedi a školští logopedi spolupracují, domlouvají se. Nedohoda panuje spíše na úrovni systému. Možná jde o to, že Asociace klinických logopedů vznikla dřív než naše Asociace logopedů ve školství. Podařilo se jí ve zdravotnické legislativě zakotvit v rámci nelékařských pozic i klinického logopeda. Snad proto vnímají svoje postavení na poli logopedie jako silnější. Nevím proč jim vadí, že se pojem logopedie používá i ve školství. Při jednáních jak na ministerstvu školství, tak na ministerstvu zdravotnictví, v rámci kterých jsme se s představiteli Asociace klinických logopedů setkali, jsem zaznamenala snahu prosadit, aby se ve školství pro tohoto odborníka nepoužívalo označení logoped, ale aby byl stále označován jako speciální pedagog. Nerozumím tomu, proč nechápou význam tohoto odborníka ve školství, přitom logopedi ve školství přece vždycky pracovali a měli v něm své významné místo.

Můžou za to změny v oblasti speciální pedagogiky, kterými tento obor v posledních letech prošel?

Může to tak být. Změnilo se pojetí studia, měnila se používaná terminologie, měnily se názvy škol, proběhla inkluze, posouval se přístup k dětem se speciálními vzdělávacími potřebami. O logopedii jako specifickém oboru se příliš nemluvilo, řada lidí ani neví, že existují „logopedické třídy“ při běžných mateřských a základních školách a „logopedické školy“, tedy základní školy pro žáky s narušenou komunikační schopností. Často to musíme vysvětlovat i při jednání s kolegy z jiných asociací

nebo se zástupci veřejnosti i představiteli různých státních organizací. Může to být i tím, že se o logopedii ve školství málo mluvilo, že lidé nevědí, jak systém logopedie ve školství funguje.

Dřív byl logoped v zákonu o pedagogických pracovnících a Katalogu prací uváděn jako speciální pedagog. Nová úprava zákona už ale měla o logopedovi mluvit. Jaký má význam změna označení logopeda na „speciální pedagog pro vady komunikace“, jak navrhuje ve svém pozměňovacím návrhu poslanci H. Válková a I. Vondrák? Stejně je mezi požadavky státnice z logopedie... V každém případě to tedy bude logoped, jen s jiným označením.

A proč by měl mít tedy jiné označení? Proč by měl být schovaný za vady komunikace? Navíc termín „vady“ se už přece dávno nepoužívá. A co se komunikace týká, jde přece o podstatně širší pojem než řeč, než oblast, jež pokrývá logopedie. Logopedi to vědí. Je to matení veřejnosti. Pokud bychom měli brát tento termín doslova, znamenalo to tedy, že by tento pracovník měl také pomáhat lidem, kteří se nedokážou domluvit někde na úřadu, měl by se zabývat dětmi s PAS, měl by pracovat s dětmi ze sociálně znevýhodněného prostředí. Nevím, proč se změna názvu prosazuje. Jediný důvod vidím v tom, že kliničtí logopedi mají z neznámého důvodu zájem, aby se ve školství pojem „logoped“ nepoužíval.

Má smysl tak striktně dělit zdravotnickou a školskou logopedii?

Jak klinický, tak školský logoped vychází z akademické půdy, tedy pedagogických fakult, musí absolvovat magisterské studium speciální pedagogiky zakončené státní závěrečnou zkouškou z logopedie (a surdopedie). Problém je, že akademická půda není jednotná, každá z vysokých

škol (pražská Karlova univerzita, brněnská Masarykova univerzita i olomoucká Univerzita Palackého, Univerzita Hradec Králové či Ostravská univerzita) nabízí studium sice srovnatelné obsahově, ale formálně odlišné. Vyprofilovaly se podle potřeby terénu. Někde nabízejí bakalářské studium a v rámci navazujícího studia magisterského si student vybírá pedii. Univerzita Palackého realizuje pětiletý jednooborový program zaměřený na logopedii.

Absolventi mají po ukončení magisterského studia možnost vybírat si, zda chtějí pracovat v rámci zdravotnictví, nebo v rámci školství. Tedy až tam se jejich profesní cesta dělí. Pokud se rozhodne pro práci ve zdravotnictví, musí projít atestační přípravou, absolvovat specializační studium a složit atestační zkoušku. Školský logoped musí projít tříletým specializačním studiem logopedů ve školství.

Jak se liší postgraduální studium klinických a školských logopedů?

Liší se obsahem zaměření, záběr klinických logopedů je širší, zahrnuje práci s dětmi od narození až do dospělosti, s dospělými, kteří z jakéhokoliv důvodu (nemoc, úraz) mají poruchu řeči a potřebují logopedickou péči.

Logoped ve školství se specializuje na práci s dětmi od tří let (tedy ve věku zahájení docházky do mateřské školy) a pak žáků základních a středních škol. Kromě znalosti

zdravotnického terénu se seznamuje i s oblastí pedagogickou, protože jeho úkolem je mimo jiné formulování doporučení pro pedagogickou práci s dítětem, navrhování podpůrných opatření atd. V tomto ohledu si troufám říct, že školský logoped umí více podpořit vývoj žáka s narušenou komunikační schopností ve vzdělávání.

I školský logoped potřebuje pro správnou diagnostiku dítěte a nastavení práce s ním informace od řady lékařských specializací – od foniatra, neurologa, možná stomatologa... Jakým způsobem tyto informace získává?

Školský logoped nemůže nahlížet do lékařské dokumentace. Komunikuje ale s rodiči, kteří si mohou od lékaře vyžádat vyšetření a zprávu, kterou poskytnou následně školskému logopedovi (tedy speciálnímu pedagogovi-logopedovi pracujícímu ve školském poradenském zařízení), neboť toto je v zájmu dítěte či žáka při potřebě diferenciální diagnostiky a pro zpřesnění závěrů vyšetření. Je to pro školské logopedy běžná praxe, kterou jim ukládá legislativa ve školství.

Bylo by dobře, kdyby existovala meziřezortní pravidla o předávání potřebných informací o klientech, kteří jsou v péči jak klinických, tak školských logopedů?

Taková pravidla by jistě pomohla. Právě skutečnost, že školští logopedi nemají plný přístup ke všem zdravotnickým informacím o klientovi, k jejich zdravotním kartám, často kliničtí logopedi uvádějí jako překážku pro to, aby školský logoped mohl provádět logopedickou diagnostiku. Je jasné, že logopedi nemohou pracovat bez informací například z foniatrického nebo dalších odborných lékařských vyšetření klienta, pro diagnostiku je ale dostatečující informace ze zprávy lékaře, kterou nám rodiče mohou poskytnout. A toho pochopitelně využíváme.

Pozměňovací návrh poslanců Ivo Vondráka a Heleny Válkové (oba ANO 2011) k návrhu novely zákona o pedagogických pracovnících, kterým by se měl vyloučit termín „logoped“ ze školství

§ 18a Speciální pedagog pro vady komunikace

Speciální pedagog pro vady komunikace získává odbornou kvalifikaci studiem pro přípravu speciálních pedagogů pro vady komunikace a vysokoškolským vzděláním získaným studiem v akreditovaném magisterském studijním programu v oblasti pedagogických věd

- zaměřené na speciální pedagogiku se státní závěrečnou zkouškou z logopedie a surdopedie, který nenavazuje na akreditovaný bakalářský studijní program,
- zaměřené na speciální pedagogiku se státní závěrečnou zkouškou z logopedie a surdopedie, který navazuje

ABO PHOTOGRA / Shutterstock

Učitelská platforma ve svém stanovisku, které UN otiskly v č. 37/2022, tvrdí, že na rozdíl od klinického logopeda nemá školský logoped definovanou konkrétní odpovědnost.

Školský logoped je pedagogický pracovník a má definovanou odpovědnost úplně stejně jako jiní pedagogičtí pracovníci – učitelé, vychovatelé, speciální pedagogové a psychologové pracující ve školství. Každý z nich má odpovědnost za svoji práci a za její výstupy, platí to i pro školského logopeda.

Pokud člověk vystuduje bakalářský obor, může pracovat jako logopedický asistent obvykle v mateřských školách. Co může se svojí kvalifikací dělat?

Většinou se absolventi zaměřují na skupinovou práci s dětmi, na rozvoj sluchového vnímání, zrakového vnímání, grafomotoriky, jemné i hrubé motoriky, oromotoriky (= pohyby mluvidel), dělají s dětmi decho-

vá cvičení atd. V podstatě jde o úroveň primární prevence, o předcházení narušení komunikačních schopností dětí, o jejich podporu při vstupu na základní školu. Individuální nápravy fonologicko-fonetické stránky řeči by dělat neměli. Vždy by ale měli pracovat pod supervizí školského logopeda nebo speciálního pedagoga-logopeda.

Mohou být logopedičtí asistenti členy Asociace logopedů ve školství?

Nemohou, podmínkou pro vstup do asociace je magisterské vzdělání a státní zkouška z logopedie a surdopedie.

Kliničtí logopedi na počátku své dráhy pracují relativně dlouho pod supervizí. Jak je to se školskými logopedy? Školská zařízení mívají zpracovaný adaptační program pro začínající pedagogy, tedy i pro logopedy. Ve speciálněpedagogických centrech a pedagogicko-psycho-

gických pracovnících, hrozí záměnou s pojmem „logoped“ ve smyslu zákona č. 94/2004 Sb., o nelékařských zdravotnických povoláních. Ve smyslu tohoto zákona je logopedie výkonem nelékařského zdravotnického povolání. Pokud by byl do zákona o pedagogických pracovnících zaveden pojem obsahující slovo „logoped“, hrozí, že by tato funkce mohla být zaměňována s funkcí logopeda podle zákona o nelékařských zdravotnických povoláních.

Navrhuje se proto, aby výše uvedený pojem byl nahrazen názvem speciální pedagog pro vady komunikace. Zabrání se tím záměně speciálněpedagogické činnosti se zdravotnickou péčí. Cílem návrhu není jakkoli omezit výkon činnosti definovaných v § 18a, ale zpřesnit název této funkce, aby nehrozilo riziko záměny s obdobnou funkcí ve zdravotnictví.

Odůvodnění

Zavedení pojmu „školský logoped“ do zákona č. 563/2004 Sb., o pedago-

Bakalářské studium

Tento program vás připraví na budoucí profesi logopedického asistenta. Budete umět ve své činnosti pod vedením zkušeného speciálního pedagoga-logopeda využívat speciálněpedagogické přístupy k podpoře osob s narušenou komunikační schopností. Zaměřovat se budete na podporu dětí, žáků i dospělých osob. Přitom budete spolupracovat s jejich rodiči, rodinnými příslušníky či učiteli.

Díky teoretické přípravě se budete orientovat v terminologii speciálněpedagogické, pedagogické, psychologické a v základních tématech vybraných medicínských oborů – ORL a foniatrie, neurologie, pediatrie, oftalmologie či psychiatrie. Teoretické poznatky budete moci aplikovat a ověřovat v terénu v rámci speciálněpedagogické praxe.

Uplatnění najdete na pozicích asistent-ských pracovníků především ve školství i v sociálních službách, kde budete v osobním kontaktu s dětmi, žáky nebo dospělými s narušenou komunikační schopností, jejich učiteli či rodinnými příslušníky.

Po absolvování studia budete připraveni na komunikaci a spolupráci s rodiči dětí a žáků s narušenou komunikační schopností a jejich učiteli v proudu běžného i speciálního školství. Zvládnete podporu osob s komunikačními obtížemi, rozpoznání jejich potřeb a potenciálu za účelem zvýšení kvality jejich života.

Uplatnění naleznete v pomáhajících profesích, v zařízeních spadajících do rezortu školství, i sociálních služeb. V nich budete schopni pracovat pod odborným vedením logopeda s dosaženým magisterským stupněm vzdělání se státní závěrečnou zkouškou z logopedie a surdopedie.

Magisterské studium

Při studiu programu Logopedie se budete zabývat postupy a metodami komplexní podpory osob s narušenou komunikační schopností a sluchovým postižením všech věkových kategorií. Seznámíte se s širokou škálou metod, materiálů a pomůcek, s diagnostickými i terapeutickými postupy využívanými v rámci logopedické i surdopedické

intervence se zřetelem k potřebám a možnostem cílové skupiny. Osvojíte si postupy komunikace s klienty i s jejich rodinnými příslušníky, seznámíte se s principy mezioborové spolupráce.

Po úspěšném absolvování budete vybaveni nejen teoretickými poznatky z oboru logopedie a surdopedie, ale i praktickými kompetencemi, které budete moci využít ve své budoucí poradenské praxi.

Po úspěšném ukončení studia můžete působit v rezortu školství na poradenských pozicích ve speciálněpedagogických centrech i pedagogicko-psychologických poradnách, nebo jako speciální pedagogové na běžných základních či speciálních školách.

Působit můžete také v rezortu zdravotnictví. Pozice klinického logopeda je podmíněna splněním dalších požadavků a postgraduálního vzdělávání. V rezortu práce a sociálních věcí, v zařízeních sociálních služeb můžete působit na pozici aktivizačních pracovníků.

www.muni.cz

- ▶ logických poradnách je supervize při práci zejména začínajících pracovníků také standardní záležitostí.

V souvislosti s posilováním poradenských pozic ve školách se mluví i o potřebě školních logopedů...

Každá mateřská, základní a dneska i střední škola je bezpochyby ráda, když se jí podaří sehnat speciálního pedagoga, ideálně logopeda. Jejich potřeba se zvětšuje, frekvence poruch řeči v populaci roste. Děti s nejrůznějšími speciálními vzdělávacími potřebami jsou častěji zařazovány do běžného vzdělávacího proudu. Proto jsou tito odborníci i v běžných školách velmi potřební. A roste zájem i o mateřské a základní školy logopedické, i o logopedické třídy v běžných školách. Nejdůležitější je identifikovat děti s poruchami řeči co nejdříve, už v mateřských školách, aby do základních škol už nastupovali žáci pokud možno bez řečového hendikepu,

který by jim znesnadňoval jejich vzdělávání. A paragrafování logopedické školy by pak byly k dispozici právě žákům s těžším hendikepem. To je společný zájem školských a bezpochyby i klinických logopedů. Problém je, že logopedů je málo, a to jak klinických, tak školských. Přitom obě části této jedné profese, zdravotnická i školská, jsou potřebné a důležité.

Existuje komunikace a spolupráce mezi Asociací logopedů ve školství a Asociací klinických logopedů?

Jsem ve funkci předsedkyně ALŠ od jara tohoto roku. Vím, že v předchozím období, kdy jsem byla členkou výboru, se tehdejší předseda naší asociace Alexandr Bednář, tehdejší ředitel Logopedické základní školy v Měcholupech, se zástupci AKL několikrát sešel v rámci různých platforem, ale vypadalo to, že přílišího prostoru pro dohodu není. V poslední době se snaží o kontakt ani z jedné strany neobjevily,

uvažovali jsme o nějaké iniciativě, ale po pravdě řečeno po covidových letech bylo tolik úkolů, že jsme se k tomu nedostali. Nicméně v souvislosti s poslední diskuzí navrhl možnost dialogu předseda Asociace speciálních pedagogů Jiří Pilař. Máme v plánu oslovit výbor Asociace klinických logopedů a pokusit se najít společnou řeč. Z naší strany o to zájem je.

Chtěli byste v této souvislosti využít nabídku J. Pilaře, který navrhl, že by mohl jako nestranný účastník – nelogoped tuto debatu moderovat?

Dr. Pilař je etoped, speciální pedagog, odborný základ, východiska tedy máme stejná. Myslím, že by skutečně mohl diskuzi mezi klinickými a školskými logopedy moderovat nestranně. Bylo by dobře, kdyby se jednání účastnil člověk, který může problém vnímat zvenku, z třetího úhlu pohledu.

